

ONDER ASFALT

Van Maarten van der Graaff verschenen eerder

Vluchtautogedichten (2013)

Dood werk (2015)

Wormen en engelen (2017)

Nederland in stukken (2020)

MAARTEN
VAN DER GRAAFF

ONDER ASFALT

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM / ANTWERPEN

Voor het schrijven van dit boek ontving de auteur een project-
subsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk, mei 2022

© Maarten van der Graaff

Omslagontwerp Loudmouth
Typografie binnenwerk Perfect Service
Productiebegeleiding Tim Beijer
Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 831 0822 3

NUR 301

www.uitgeverijpluim.nl

Voor Loek

In de parkeergarage is het koel, als in een tombe. Raziël heeft alle camera's uitgeschakeld. Boven, in de glazen toren, rond het doelwit zijn laatste vergadering af. Raziël wacht en slaat *De wilde detectives* van Roberto Bolaño open. Ze leest dit boek al voor de derde of vierde keer sinds het vorig jaar verscheen. Meestal kiest ze een passage uit het middelste gedeelte van het boek, waarin tientallen vertellers herinneringen ophalen aan de mysterieuze Arturo Belano en Ulises Lima, twee jonge dichters die zich visceraal realisten noemden en Mexico-Stad ontvluchtten, op zoek naar een dichteres uit de jaren dertig. In de verhalen van de een zijn het morsige helden, onverschrokken avant-gardisten, maar in de versie van een ander zijn het gebroken jongens, op drift geraakt en beschadigd.

Raziël stelt zich voor welke vertellers het middenstuk van een boek over haar leven zouden volkletsen. Haar oude vrienden ongetwijfeld, die haar ambitie altijd wat verdacht vonden. Ze noemden haar 'kil', dat woord waaraan ze niet lijkt te kunnen ontsnappen – dan is ze maar kil, al zijn het juist de melancholische passages uit *De wilde*

detectives die haar zo bekoren. ‘Daarna heb ik hem nooit meer gezien’, steeds duikt dat zinnetje op: je kijkt iemand na, je weet het nog niet, maar het is al voorgoed voorbij.

Ze kijkt naar de lage, betonnen ruimte. In het donker van een glazen deur verschijnt haar eigen gezicht. Ze heeft het altijd een tikkeltje onpersoonlijk gevonden. Na een minuut of vijf dient de lekkere trek zich aan, ze krijgt altijd zin in eten tijdens een klus – falafel, vers en knapperig, met citroen en munt. Als dit is afgehandeld gaat ze naar Emir.

Het doelwit vergadert met een crisisteam over de autonomen. Na de veranderingen zijn verschillende groepen mensen ontstaan die het gezag van de Nederlandse overheid afwijzen. Vaak kraken ze gebouwen. Op de bestrijding van de meest militante groepen na, kiest het kabinet voorlopig voor een voorzichtige benadering. De methode van de engelen is directer: bij het minste of geringste vliegen ze ernaartoe en ontruimen de boel.

Na de vergadering wil het doelwit zich een tijd gedeisd houden. Raziël weet dat hij van plan is naar een adres op de Veluwe te gaan, waar zijn vrouw op hem wacht. Voor zijn huwelijk zou dat geen overbodige luxe zijn, want erg veel tijd hebben die beste mensen niet met elkaar kunnen doorbrengen de afgelopen maanden. Hij was bedolven onder het werk en kreeg het in zijn commissie ook nog eens aan de stok met Jeremiël, en dat kost tijd. Je gooit een kwartje in Jeremiël en hij houdt niet meer op; uiteindelijk is hij geen man van de daad, hoe vaak hij ook beweert protocollen te verafschuwen. Nooit had Raziël

gedacht dat Jeremiël zoveel schade zou aanrichten, dat hij alles met voeten zou treden. Het doet haar ernstig twijfelen aan haar mensenkennis.

Waar ze nooit aan twijfelt, is haar gevoel voor timing. Als Raziël heeft ze dingen bereikt die de vrouw die ze daarvoor was, die de naam droeg die haar ouders haar gaven, zich nooit had kunnen voorstellen. Die vrouw was doodsbang geweest, ze had tegengestribbeld, morele bezwaren gehad, maar ze had de aantrekkingskracht van dit leven nooit kunnen weerstaan, altijd zou ze zijn geworden wat ze nu is: een engel.

Ze bemande een van de eerste vluchten. Twaalf uur daarvoor had Gabriël haar benaderd en gevraagd om toe te treden.

‘Het land heeft een infarct gehad,’ zei de piloot, en samen keken ze uit over de chaos: gestrande auto’s, vrachtwagens, brandjes en branden, wijken als eilanden in een zee van grond, tankstations en wegrestaurants, eenzaam aan bosranden en grote gebieden niemandsland, bezaaid met gedoofde lantaarnpalen. Ze keek naar de vlakken, de resten asfalt. De infrastructuur zat vol gaten. Het was een non-structuur van geïsoleerde onderdelen, die in een vreemd licht baadden, een reeks glanzende fragmenten.

Dit was het materiaal dat zij, de engelen, zouden kneden. Met deze woestenij zou alles beginnen.

Het doelwit stapt de lift uit. Hij moet de hele verdieping oversteken om de trap naar het helikopterplatform te bereiken.

Als het doelwit voorbij de vierde pilaar is, loopt Raziël kalm op hem af en schiet hem in zijn nek. Hij grijpt naar de plek waar hij is geraakt, draait zich om. Het geluid van de helikopter komt dichterbij. De technologie zal binnen achtenveertig uur haar werk doen.

Emir staat op het punt om zijn zaak te sluiten als Raziël binnenkomt.

‘Falafel?’

‘En een ayran.’

Ze pakt het bekertje uit de koeling, legt *De wilde detectives* op tafel, gaat zitten en neemt een grote, zoute slok.

ONDER ASFALT

Alina, drie uur voor de veranderingen

Op het parkeerterrein van zalencentrum De Ontmoeting aan de A17 is het 21 augustus 1999 rond de klok van zeven, en zo voelt het ook. Alina laat het autoraam nog iets verder zakken en vet haar lippen in. Buiten is het warm, alles gloeit nog. Kleuren en geluiden lopen trillerig in elkaar over. Niet meer dan vijf minuten geleden brak ze haar achteruitkijkspiegel af. Het maakte een afgrijselijk geluid.

Alina houdt van achteruitkijkspiegels, de uitsneden van verloren landschappen, op het punt om te verdwijnen, de mogelijkheid nog net een glimp op te vangen van de oprit van een statig huis in het bos, een radiatoren in de mist, zoiets. De vluchtige blikken die je in een achteruitkijkspiegel werpt zijn vaag opwindend, je kunt jezelf helderder waarnemen: openbarinkjes – daar zit ze dan, een volwassen vrouw in een auto.

Ze neemt de schade in zich op, rafelige stoffering waar ze de spiegel heeft afgebroken. Het ding ligt in haar schoot: spiegelende kop, een raar hard nekje. Gek genoeg heeft ze zin in hasj. Het moet minstens twee jaar geleden zijn dat ze iets heeft gerookt. De Nissan is haar middel om van Zevenbergen naar Breda te komen en weer terug.

Soms mag ze in de auto huilen van zichzelf, maar niet te lang, absoluut niet lang. De huilbuien zijn fel, ze gilt of rukt aan het stuur; dat agressieve is lekker, maar nu ging het te ver en is die spiegel stuk.

In het blauw achter het zalencomplex is de maan al te zien. Nog maar vijf maanden en dan begint het jaar 2000. Een belachelijk idee. Ze zou het einde van het millennium hier kunnen doorbrengen, op een parkeerterrein. Ze kijkt om zich heen. Lang alleen in je auto zitten is creepy, straks ziet een collega haar. Ze legt de achteruitkijkspiegel op de passagiersstoel en stapt uit.

Uit de warmte treedt de kou voorzichtig naar voren. Er liggen twee zakken van de Mac tussen de auto's, één bevat nog minstens een halve hamburger. Wie smijt er nu zo een halve hamburger op de grond? Haar nichtje. Zij zou zoiets doen. Toen haar nichtje veel jonger was en weerloos op de commode lag, in het verstikkende namiddaglicht dat in alle kinderkamers hangt, was het veel makkelijker om van haar te houden. Onder een bepaalde leeftijdsgrens zijn namen nog gewoon toverspreuken om het mysterie te benaderen, maar zodra het mysterie die naam als eis door de kamer kan schreeuwen, wordt het ingewikkelder. Vaak kijkt ze naar haar broer en denkt: hij is echt de vader van dit kind, hoe is het allemaal zo gelopen? Kinderen zijn ijzingwekkend bekwame rechtertjes die je met één blik vonnissen.

Er staan nog maar weinig auto's. Ze weet niet welke collega bij welke auto hoort. Toch lijkt het belangrijk of iemand in een Renault rijdt of in een Toyota, in een

blauwe of in een rode auto, dat betekent iets. Met iemand meerijden kan je beeld van de bestuurder totaal veranderen; het kan de geur van een hond zijn, een rolletje snoep van een gek merk of een cd in het handschoenenkastje – opeens zie je ze luidkeels meezingen, in die cabines waar ze zich onzichtbaar wanen.

Het parkeerterrein is overdreven groot en past niet bij De Ontmoeting, een eenvoudig zalencomplex met glanzende letters op de bakstenen muur, net een rouwcentrum. Verder wat lage struiken en een bomenrij langs de oprit naar de A17. Nederland, denkt ze, overal Nederland.

Strategie voor zo meteen: een gesprek aanknopen met een bekende, direct bij binnenkomst, dat lijkt het beste, een bondje vormen. Wie zegt dat ook alweer altijd, bondje? Lesley waarschijnlijk, hurkende Lesley, naast haar bureau, met zijn ogen en zijn begrip, Lesley die vaak even 'heel eerlijk' is; Lesley, de baas.

Ze hangt haar jas aan de kapstok van het zalencomplex en strijkt haar dure rok glad. Voelt ook echt duur. Een balie van glimmend imitatiehout en felle spots in het plafond. Op een bord staat aangegeven in welke zaal het feest van de bank is. Het is vanavond het enige evenement. Ze stelt zich voor hoe ze straks naar buiten zal kijken, langs het pratende hoofd van een collega, en zal zien hoe het donker plompverloren aan de andere kant van het raam hangt. Nu al donker, zal ze denken, want dat denkt ze altijd.

Sinem staat alleen aan een hoge tafel en probeert zo soeverein mogelijk een zalmhapje weg te werken. De laatste tijd geeft Alina mensen bij de begroeting maar één

zoen op de wang. Ze vindt het oprechter dan het mechanische links-rechts-links, een beetje werelds en artistiek. Soms moet je gewoon iets doen wat niet helemaal bij je past, dat geldt ook voor kleren: geen kleding kopen voor de radeloze versie van jezelf, maar voor de stralende, toekomstige. Gelukkig probeert Sinem niet op de automatische piloot nog twee kussen te geven.

Alina voelt een branderige genegenheid voor deze vrouw, met wie ze tot nu toe, tja, contact had. Ze spraken elkaar tijdens een ontruimingsoefening van het kantoor en sindsdien maken ze korte praatjes. Altijd gek om iemand buiten kantoor te zien, maar eigenlijk is dit natuurlijk ook werk. Vermomd als feestje.

‘Ik heb met mezelf afgesproken om niet dronken te worden voordat iedereen er is,’ zegt Sinem. Ze legt haar hand weer op Alina’s arm en buigt zich iets naar voren. Ze ruikt lekker: shampoo en zalm.

‘Wil je iets drinken?’ vraagt Alina.

‘Bier, het liefst iets zwaars.’

De jongen achter de bar tapt biertjes voor een groepje mannen. Ze kent deze frisgewassen aanpakkers niet. Een van hen kijkt naar haar, onopvallend, denkt hij. Uit de speakers komt dat kusnummer van Tarkan. Smak, smak. Alina kijkt even om naar Sinem en probeert samenzwerderig te lachen. Ze denkt aan de achteruitkijkspiegel die nu moederziel alleen op de rijdersstoel ligt, in de auto zal het langzaam donker worden, het maanlicht stemmig en voorwereldlijk gereflecteerd in het glas. Ze bestelt blond bier en een rode wijn.

‘Komt hier uit de streek,’ zegt de barman.

Ze heeft deze omgeving nooit als streek gezien, een plek waar bieren vandaan komen – klinkt een beetje middeleeuws, alsof er ook nog gildes zijn en je tol moet betalen bij de rivier; Sint-dinges met Jezus op z’n rug, wadend door het water, een plaatje in een oud, in leer gebonden boek dat ze ooit zag.

‘Streekbiertje voor mevrouw,’ zegt Alina en ze zet de glazen op de statafel. Sinem werpt een blik op Alina’s wijn: heeft zij ook een chauffeur geregeld voor vanavond?

‘Ja,’ liegt ze, en ze gebaart vaag in de richting van een groepje collega’s.

Ze drinken en bestellen opnieuw. En daarna nog eens. Sinem vertelt een verhaal. Ze is er goed in. Sinem is veel gevatter, wat Alina het gevoel geeft een soort bluffende tiener te zijn, die ook heus wel weet hoe de wereld werkt. Sinems lange armen bezetten de lucht, sturen het gesprek en ze durft van alles zomaar direct op tafel te gooien, waar Alina eerst van schrikt, maar voor ze het weet vertelt ze haar over Jasper en Julie.

‘Ai,’ zegt Sinem, maar ze voelt gelukkig goed aan dat het beter is om snel over iets anders te beginnen en breekt een reeks grappige dateverhalen aan. Een van de verhalen speelt zich af in een grot in Limburg:

‘Die man zou de grotten dus goed kennen. Hij werd steeds stiller. Ik stelde me al voor hoe mijn lichaam zou worden gevonden, weken later, door tieners die daar kwamen drinken. Toen we weer levend uit die grot kwamen zei ik doodleuk: ja hoor, ik wil nog wel een keer af-

spreken. Dat was geen succes. Hij praatte erg veel over zijn vader en was gewoon sloom.’

‘Jij bent hilarisch,’ zegt Alina veel te hard. De muziek rimpelt overal tussendoor, tussen de benen van de collega’s, over de vloer en richting de koele ramen, met daarachter het parkeerterrein, de snelweg. Oranje lichtbundels op asfalt.

Niet veel later dansen ze. Ze kijkt naar Sinem, die een beetje houterig danst, maar vol overgave. Alina is niet altijd verlegen, ze kan heel gevat zijn, er staan soms groepjes lachende mensen om haar heen. Dat is eigenlijk al meer dan ik verdien, denkt ze soms, onder de douche of op treinstations met motregen en kiosklucht.

Sinem gebaart of Alina nog iets wil drinken en vertrekt richting bar. Ik ben soms zo godsdienstig bescheiden, denkt Alina, terwijl ze alleen danst, zo bereid om leuk mee te doen: het idee dat iemand me niet mag maakt me ziek. Een seconde daarna lijkt het tegenovergestelde waar. Ze is juist berekenend en schuift anderen zonder pardon aan de kant. Beide ideeën zijn natuurlijk gemakzuchtig, maar wat moet ze ervoor in de plaats stellen? De meesten van haar vrienden en vriendinnen zijn zo gemakmakend saai geworden dat ze haar vingers in hun behang wil zetten om het in dramatische repen van de muur te scheuren, met uitzondering van Lara en een paar mensen die ze niet meer ziet omdat ze in het buitenland wonen, waar ze misschien ook saai zijn, dat kun je natuurlijk niet uitsluiten. Ze ergert zich aan de vanzelfsprekendheid waarmee die vrienden hun levens inrichten. Ze lijken zo

zeker te zijn van alles, van hun aanspraak op een huis, een baan, liefde. Als ze met vriendinnen of met bevriende stellen ergens gaat eten, stelt ze zich voor wat mensen aan andere tafeltjes van hen vinden. Ze voelt hoe de jongeren in het restaurant hen gadeslaan, met die onconventionele hoofden van ze. Wat kan het haar schelen wat kinderen van haar vinden? De waarheid is natuurlijk dat die jongeren geen enkele gedachte vuilmaken aan haar. Ze is onderdeel van het decor van volwassenheid, waartegen hun spannende levens zich ontvouwen.

‘Vraag jij je ook weleens af hoe jongere mensen naar je kijken?’ vraagt ze aan Sinem. Geen tijd om te antwoorden, want daar is Lesley, in vol ornaat, gezond als een atleet uit de jaren dertig.

‘Dames,’ zegt hij en daar komen de handjes al, even heel terloops in de rug. Op zijn overhemd dunne Franse lelies, om hem heen hangt iets wat een sportieve geur moet zijn.

‘Hallo daar,’ zegt Sinem. ‘Wat is dat voor parfum?’ Ze spreekt parfum expres overdreven Amsterdams uit. Ambigu gelach.

‘Ik wilde nog even zeggen dat je echt supergoed was in die vergadering...’

‘Sinem.’

‘Nog iets te drinken dan maar, dames?’

‘Biertje,’ zegt Sinem.

‘Doe maar een cola,’ zegt Alina.

‘Saai!’

‘Rode wijn dan.’ En daar dartelt Lesley al richting bar.

Ze hangen in de vreemde tijd tussen zijn vertrek en terugkomst. Is het lang genoeg om iets over hem te zeggen? Alina denkt weer aan de spiegel. Is het niet gevaarlijk om zonder achteruitkijkspiegel te rijden straks, zeker met al die wijn? In grote busjes zonder achterraut kan het, maar die hebben wel joekels van zijspiegels, dus dat is veel veiliger.

Lesleys rug beweegt joviaal langs de bar. Hij lijkt een beetje op de zwijgzame man uit die Scandinavische film die ze pas zag, qua uiterlijk dan, echt zo'n man in een noordelijke film: hij reed in een witte bus met een dichte laadruimte en had een stoer beroep, zwaar fysiek werk en dat zag je aan zijn handen, die bewogen met een morele vanzelfsprekendheid. Onder zijn stoïcijnse voorkomen broeide iets jongensachtigs en guls. Op een dag komt die man langs een rivier en daar, in het ijskoude water, ligt een jongen te spartelen. De jongen gilt en het geluid van de film valt weg. Nu zal alles anders worden: hij redt die jongen en dan krijgen ze een ongemakkelijke vader-zoonband die eerst heel stroef is, agressief, want de jongen had geen makkelijke jeugd, maar na verloop van tijd gaat het beter en doen ze in stilte stoere dingen, zoals houthakken, en uiteindelijk is het janken geblazen, als de man de jongen met heel veel moeite zijn gevoelens toont. Ze zat er al helemaal klaar voor, samen met Lara, in een kleine, schimmelige bioscoop in Nijmegen, maar toen verdronk die jongen. De Scandinavische man bleef gewoon staan en zag ontredderd hoe de jongen steeds langer onderbleef, nog een laatste keer bovenkwam en

door het blinde geweld van de rivier het dorp uit werd gesleurd. De rest van de film bestond uit zwijgend lopen door naaldbossen, zoekende lichten tussen stammen, een sneeuwvoertuig op rupsbanden naast een hut. Alina was bang, zo doodsbang, zonder te begrijpen waar het vandaan kwam. Een groot verdriet zou haar aanraken en voor altijd veranderen, een gebeurtenis die de tijd verdeelt in een voor en een na. Wat als ze zou afdrijven van de redelijk gelukkige mensen? Verbouwereerd liep ze de bioscoop uit.

‘Wat is er met jou?’ had Lara gezegd. Stille autorit terug.

Lesley doet alsof hij de glazen makkelijk meekrijgt, maar versnelt zijn pas om het wijnglas net op tijd in Alina’s hand te drukken. De wijn klotst, maar niet over de rand. Het is het jaar 1999. Ze proost met Lesley en Sinem. Lesley, met zijn gympen, buigt zich naar Sinem en vertelt iets wat hij grappig vindt. Het is het jaar 1999 in Nederland, in zalencomplex De Ontmoeting langs de A17. Drums, een jankend gitaartje. ‘Aww,’ zingt Shania Twain en zet ‘That Don’t Impress Me Much’ in. Mensen bewegen mee, steeds minder onzeker, er wordt gezongen. ‘OK, so you’re a rocket scientist?’ Sinem maakt van de gelegenheid gebruik om Lesley af te schudden en begint mee te blèren. Ze voert Alina mee naar het midden van de ruimte, waar personeelszaken een halfslachtige danscirkel vormt.

Het is het jaar 1999 in Nederland, in zalencomplex De Ontmoeting langs de A17, en als Shania Twain stopt met zingen vinden de veranderingen plaats. Het zal nog even

duren voor de feestgangers het ontdekken. Eerst lachen ze of gillen van verbazing, daarna zullen sommigen toch met hun auto weg proberen te komen, tot ze zich realiseren dat de parkeerplaats een eenzaam geasfalteerd vlak is in het donker, en dan is er paniek, gaat de tv aan, het journaal: Jeroen Overbeek heeft geen antwoorden, de ironische trekken rond zijn mond zijn verstard. Hij adviseert iedereen kalm te blijven.